

5. Lai C., Gu M.Y. Self-regulated out-of-class language learning with technology. *Computer Assisted Language Learning*, 2011, 24(4), pp. 317–335. <https://doi.org/10.1080/09588221.2011.568417>.
6. Chen J., Wang M., Kirschner P.A., Tsai C.-C. The role of collaboration, computer use, learning environments, and supporting strategies in CSCL: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 2018, 88(3), pp. 431–468. <https://doi.org/10.3102/0034654318791584>.
7. Stickler U., Hampel R., Emke M. A developmental framework for online language teaching skills. *Australian Journal of Applied Linguistics*, 2020, vol. 3, no. 1, pp. 133–151. <https://doi.org/10.29140/ajal.v3n1.271>.
8. Redecker C., Punie Y. European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). Publications Office of the European Union, 2017, 93 p. DOI: <https://doi.org/10.2760/159770>.
9. Kessler G. Technology and the future of language teaching. *Foreign Language Annals*, 2018, 51(1), pp. 205–218. <https://doi.org/10.1111/flan.12318>.
10. Leis A., Cooke S., Tohei A. The effects of flipped classrooms on English composition writing in an EFL environment. *International Journal of Computer-Assisted Language Learning and Teaching*, 2015, 5(4), pp. 37–51. <https://doi.org/10.4018/IJCALLT.2015100103>.

Information about the authors:

Satylganova Ulzhalgas Nurzhankyzy* – Master of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Republic of Kazakhstan, 050013, Almaty, 200 Muratbayev Str., tel.: +77053621636, e-mail: sunny_911991@mail.ru.

Golovchun Alefina Anatoliyevna – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Republic of Kazakhstan, 050013, Almaty, 200 Muratbayev Str., tel.: +77072215961, e-mail: al_tina@inbox.ru.

Tulekenova Dinara Toleubekovna – PhD, Senior Lecturer, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Republic of Kazakhstan, 050013 Almaty, 200 Muratbayev Str., tel.: +77052762238, e-mail: dinartul@mail.ru.

Сатылганова Улжалгас Нуржанкызы* – Педагогика ғылымдарының магистрі, аға оқытушы, Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті, Қазақстан Республикасы, 050013 Алматы қ., Мұратбаев көш. 200, тел.: +77053621636, e-mail: sunny_911991@mail.ru.

Головчун Алефтина Анатольевна – Педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті, Қазақстан Республикасы, 050013 Алматы қ., Мұратбаев көш. 200, тел.: +77072215961, e-mail: al_tina@inbox.ru.

Түлекенова Динара Төлеубековна – PhD, аға оқытушы, Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері Университеті, Қазақстан Республикасы, 050013, Алматы қ., Мұратбаев көш. 200, тел.: +77052762238, e-mail: dinartul@mail.ru.

Сатылганова Улжалгас Нуржанкызы* – магистр педагогических наук, старший преподаватель, Казахский Университет Международных Отношений и Мировых Языков имени Абылай хана, Республика Казахстан, 050013, г. Алматы, Муратбаева 200, тел.: +77053621636, e-mail: sunny_911991@mail.ru.

Головчун Алефтина Анатольевна – кандидат педагогических наук, профессор, Казахский Университет Международных Отношений и Мировых Языков имени Абылай хана, Республика Казахстан, 050013, г. Алматы, Муратбаева 200, тел.: +77072215961, e-mail: al_tina@inbox.ru.

Түлекенова Динара Төлеубековна – PhD, магистр педагогических наук, старший преподаватель, Казахский Университет Международных Отношений и Мировых Языков имени Абылай хана, Республика Казахстан, 050013, г. Алматы, Муратбаева 200, тел.: +77052762238, e-mail: dinartul@mail.ru.

XFTAP 14.01.21

ӨОЖ 373.1

<https://doi.org/10.52269/NTDG2542253>

БОЛАШАҚ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ГЕНДЕРЛІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Сирлибаев М.К.* – PhD докторанты, Ә. Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Павлодар қ., Қазақстан Республикасы.

Рамазанова Н.К. – педагогика ғылымдарының магистрі, оқытушы-сарапшы, Ә. Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Павлодар қ., Қазақстан Республикасы.

Юношева Н.Ф. – педагогика ғылымдарының магистрі, «Тұлғалық даму және білім беру» кафедрасының аға оқытушысы, Торайғыров университеті, Павлодар қ., Қазақстан Республикасы.

Бутенова К.С. – педагогика ғылымдарының магистрі, «Тұлғалық даму және білім беру» кафедрасының аға оқытушысы, Торайғыров университеті, Павлодар қ., Қазақстан Республикасы.

Бұл мақалада болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық шарттарының мәселелері мен перспективалары қарастырылады. Зерттеудің мақсаты – «Дене шынықтыру және спорт» бағыты бойынша білім алатын студенттердің гендерлік құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін психологиялық-педагогикалық шарттарды негіздеу. Бұл мақсатқа қол жеткізу теориялық талдау, дене тәрбиесі және спорт саласындағы студенттер мен оқытушылардың гендерлік мәселелерді қабылдау ерекшеліктерін қарастыру, гендерлік құзыреттіліктің қалыптасу деңгейін анықтайтын психологиялық-педагогикалық шарттарды зерттеу, олардың қалыптасу деңгейін арттыру шараларын өзірлеу және ұсынылған психологиялық-педагогикалық шарттардың тиімділігін анықтау негізінде жүзеге асырылады. Зерттеуде келесі әдістер қолданылды: әдебиеттерге контексттік талдау, сауалнама, сұхбат, бақылау, тестілеу, эксперимент; модельдеу, статистикалық және аналитикалық талдау әдістері. Студенттерге жүргізілген сауалнама нәтижесінде гендерлік мәселелердің маңыздылығын түсіну деңгейі және оларды талқылау, оқыту мен ақпараттандыру тәжірибесі анықталды. Тәжірибелі оқытушылар гендерлік мәселелерге арналған арнайы іс-шаралар мен жобаларды өткізудің қажеттілігін атап өтіп, ресурстардың жетіспеушілігі, қарсылық пен жеке сенімсіздік сияқты кедергілердің бар екенін және гендерлік аспектілерді тиімді интеграциялауға мүмкіндік беретін даму перспективаларын көретінін көрсетті. Дене шынықтыру және спорт саласындағы педагогтарды кәсіби қызметінде гендерлік аспектілерді тиімді ескеруге қабілетті етіп даярлауға арналған модель ұсынылды. Бұл модельдегі психологиялық-педагогикалық шарттар кәсіби қызметте гендерлік құзыреттіліктің маңыздылығын тереңірек түсінуге және әртүрлі жыныстағы оқушылармен тиімді өзара әрекеттесуге дайындықты арттыруға мүмкіндік береді. Ұсынылған модельдің тиімділігі эксперимент нәтижелерімен дәлелденді.

Түйінді сөздер: гендер, гендерлік құзыреттілік, болашақ дене шынықтыру мұғалімдері, психологиялық-педагогикалық шарттар, модель.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ГЕНДЕРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Сирлибаев М.К.* – PhD докторант, Павлодарский педагогический университет имени Әлкей Марғұлан, г. Павлодар, Республика Казахстан.

Рамазанова Н.К. – магистр педагогических наук, преподаватель-эксперт, Павлодарский педагогический университет имени Әлкей Марғұлан, г. Павлодар, Республика Казахстан.

Юношева Н.Ф. – магистр педагогических наук, старший преподаватель кафедры личностного развития и образования, Торайғыров университет, г. Павлодар, Республика Казахстан.

Бутенова К.С. – магистр педагогических наук, старший преподаватель кафедры личностного развития и образования, Торайғыров университет, г. Павлодар, Республика Казахстан.

В данной статье рассматриваются проблемы и перспективы формирования гендерной компетентности будущих учителей физической культуры. Цель исследования – обоснование психолого-педагогических условий, способствующих развитию гендерной компетентности у студентов специальности «Физическая культура и спорт». Достижение поставленной цели обеспечивается за счёт теоретического анализа литературы, изучения особенностей восприятия гендерных вопросов студентами и преподавателями, выявления условий, влияющих на уровень сформированности гендерной компетентности, а также разработки мероприятий по её развитию и определения эффективности предложенных условий. В исследовании использованы следующие методы: контекстуальный анализ научных источников, анкетирование, интервьюирование, наблюдение, тестирование, эксперимент, моделирование, статистические и аналитические процедуры. Результаты опроса студентов позволили определить уровень понимания значимости гендерной проблематики, а также опыт её обсуждения, изучения и практического применения. Опытные преподаватели отметили необходимость проведения специальных мероприятий и проектов, указав на существование препятствий – нехватку ресурсов, сопротивление и личную неуверенность, – но при этом подчеркнули наличие перспектив для эффективной интеграции гендерных аспектов в образовательный процесс. Разработана модель подготовки будущих педагогов в области физической культуры и спорта, ориентированная на профессиональный учёт гендерных особенностей обучающихся. Представленные психолого-педагогические условия способствуют более глубокому пониманию роли гендерной компетентности и повышению готовности к

эффективному взаимодействию с учащимися разного пола. Эффективность модели подтверждена результатами эксперимента.

Ключевые слова: гендер, гендерная компетентность, будущие учителя физической культуры, психолого-педагогические условия, модель.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF GENDER COMPETENCE OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

Sirlibayev M.K. – PhD student, Alkey Margulan Pavlodar Pedagogical University, Pavlodar, Republic of Kazakhstan.*

Ramazanov N.K – Master of Pedagogical Sciences, Teacher-expert, Alkey Margulan Pavlodar Pedagogical University, Pavlodar, Republic of Kazakhstan.

Yunosheva N.F. – Master of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of personal development and education, Toraighyrov University, Pavlodar, Republic of Kazakhstan.

Butenova K.S. – Master of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of personal development and education, Toraighyrov University, Pavlodar, Republic of Kazakhstan.

This article examines the key issues and prospects related to the development of gender competence among future physical education teachers. The aim of study is to substantiate the psychological and pedagogical conditions that foster gender competence among students majoring in physical education and sports. To achieve this goal, the research draws on theoretical analysis, investigates how students and instructors in the field of physical education perceive gender-related issues, explores conditions that influence the development of gender competence, and proposes measures to enhance its formation. The study also assesses the effectiveness of recommended psychological and pedagogical conditions. The research employed the following methods: contextual analysis of literature, surveys, interviews, observation, testing, experimentation, modelling, and statistical and analytical procedures. The student survey revealed level of understanding of gender issues, as well as their experience with discussing, learning, and engaging in gender-related topics. Experienced instructors emphasized the need for targeted activities and projects addressing gender matters, while also noting existing barriers such as lack of resources, resistance, and personal uncertainty. At the same time, they identified opportunities for improving the integration of gender aspects into professional training. The study proposes a model that prepares future specialists in physical education and sports to effectively address gender aspects in their professional practice. The psychological and pedagogical conditions embedded in model contribute to a deeper understanding of gender competence and strengthen readiness for productive interaction with learners of different genders. The effectiveness of the model was confirmed through experimental results.

Key words: gender, gender competence, future physical education teachers, psychological and pedagogical conditions, model.

Кіріспе. Зерттеу тақырыбының өзектілігі, ең алдымен, Қазақстан Республикасындағы қазіргі білім беру жүйесінің үздіксіз жаңарып, 2030 жылға дейінгі Қазақстан Республикасындағы «Отбасылық және гендерлік» саясат тұжырымдамасына негізделген жартылай және кешенді модернизациядан өтуімен байланысты [1]. Бұл тұжырымдамада мамандарды (болашақ мұғалімдерді) даярлауға ерекше көңіл бөлініп, олардың көпқырлы қоғамдық даму жағдайында кәсіби міндеттерін тиімді шешуге қабілетті болуы көзделген.

Екіншіден, мұндай даярлықтың маңызды орталық компоненттерінің бірі – гендерлік құзыреттілікті қалыптастыруға қажетті жағдай жасау, әсіресе дене тәрбиесі саласында жұмыс істейтін болашақ педагогтар (немесе дене шынықтыру мұғалімдері) үшін. Білім беру саласындағы гендерлік құзыреттілік педагогтардың оқу процесінде ерлер мен әйелдер арасындағы айырмашылықтарды түсіну және ескеру қабілеті ретінде қарастырылады. Дене шынықтыру саласына қатысты бұл мәселе соңғы жылдары ерекше маңызға ие болуда, өйткені физикалық тәрбие жиі жыныстық қатыстылыққа байланысты дәстүрлі стандарттармен және физикалық дамудың әлеуетімен ұштасады.

Осы зерттеудің мақсаты – «Дене шынықтыру және спорт» бағыты бойынша оқитын студенттердің гендерлік құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін психологиялық-педагогикалық шарттарды теориялық және қолданбалы тұрғыда негіздеу. Қойылған мақсатқа жету үшін білім беру ортасында болашақ дене шынықтыру мұғалімдері екі жынысқа теңдік және әділеттілік қағидаттарын қолдана алатын жағдайлар жасау қажет, осылайша әрбір білім алушының үйлесімді дамуын қамтамасыз ету көзделеді.

Зерттеу міндеттеріне:

- педагогика ғылымында, әсіресе дене шынықтыру саласында, гендерлік құзыреттілікті түсінуге қатысты қолданыстағы тәсілдерді теориялық талдау жүргізу;
- студенттер мен оқытушылардың дене тәрбиесі және спорт саласындағы гендерлік мәселелерді оқу үдерісінде қалай қабылдайтынын зерттеу;

- болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілікке дайындығын көрсететін психологиялық-педагогикалық шарттарды зерттеу;
- гендерлік құзыреттілікті арттыруға арналған модель әзірлеу, бұл үшін тиімдірек психологиялық-педагогикалық шарттарды қолдану;
- ұсынылған психологиялық-педагогикалық шарттардың практикадағы тиімділігін анықтау.

Гендерлік құзыреттілік мәселесі социология, психология және педагогика сияқты ғылымдарда ұзақ уақыттан бері зерттеліп келеді. Алайда, психологиялық-педагогикалық шарттар тұрғысынан болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастыру ерекшеліктері жеткілікті түрде зерттелмеген.

Бұл, ең алдымен, дене тәрбиесі мен спорттың дәстүрлі түрде гендерлік рөлдер арқылы қарастырылуымен байланысты, бұл гендерлік теңдікті қамтамасыз етуге бағытталған заманауи тәсілдерді енгізуді қиындатады. Сонымен қатар, бұл мәселеге қатысты жүргізілген зерттеулер фрагменттік немесе шектеулі сипатқа ие, сондықтан оларды одан әрі тереңірек талдау қажет.

Зерттеу барысында келесі зерттеу әдістері қолданылды: әдеби-контекстік талдау, сауалнамалар, сұхбаттар, бақылаулар, тестілеу, модельдеу, статистикалық талдау әдістері. Зерттеу методологиясында кешенді тәсілді қолдану негізге алынады, себебі мәселе туралы неғұрлым кең көрініс алуға және ұсыныстар жасауға мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижелерінің педагогикалық білім беру және психологиялық тәрбие саласында теориялық және практикалық маңызы бар. Ұсынылып отырған психологиялық-педагогикалық жағдайлар болашақ дене тәрбиесі мен спорт мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілік саласындағы кәсіби даярлық сапасын арттыруға ықпал етуге бағытталған, бұл, өз кезегінде, білім берудің жалпы деңгейіне оң әсер етуі тиіс. Алынған қорытындыларды практикада қолдану болашақ мұғалімдерге барлық оқушылардың қажеттіліктері мен мүдделерін ескеретін, олардың жынысына қарамастан, неғұрлым инклюзивті және тең дәрежедегі білім беру ортасын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Зерттеу материалдары болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық шарттарына қатысты мәселелер мен перспективаларды зерттеу барысында жиналған әртүрлі дереккөздер мен мәліметтерден тұрады:

- ғылыми басылымдар – түрлі монографиялар, диссертациялар, мақалалар және басқа да ғылыми еңбектер, онда дене шынықтыру саласындағы гендерлік психология және педагогика мәселелері қарастырылады;
- оқу-әдістемелік материалдар – болашақ дене шынықтыру мұғалімдерін даярлауға арналған бағдарламалар, оқу жоспарлары, оқу-әдістемелік құралдар, сондай-ақ педагогикалық жоғары оқу орындарында қолданылатын оқыту әдістемелері;
- нормативтік-құқықтық актілер – Қазақстанда білім беру үдерістерін және дене шынықтыру мен спорт саласындағы педагогикалық кадрларды даярлау талаптарын реттейтін жарлықтар, заңдар, қаулылар және басқа да нормативтік құжаттар;
- эмпирикалық деректер – дене шынықтыру саласындағы студенттер мен оқытушылар арасында жүргізілген сауалнамалар, сұхбаттар, бақылаулар және эксперименттер нәтижелері;
- практикалық әзірлемелер – гендерлік құзыреттілікті қалыптастыруға арналған ұсынылған әдістер мен тәсілдер, сондай-ақ оқу процесінде қолдануға арналған дидактикалық материалдар.

Болашақ дене тәрбиесі мұғалімдері арасынан 112 студентке сауалнама жүргізілді. Сауалнама студенттердің дене тәрбиесі мұғалімі ретіндегі болашақ кәсіби қызметіне дайындық контекстінде гендерлік мәселелерді қабылдауы мен түсінігін анықтау мақсатында өткізілді. Алынған деректер студенттердің оқу үдерісіндегі гендерлік аспектілерге қатынасын, гендерлік стереотиптердің оқытуға әсерін түсінуге мүмкіндік береді. Сауалнамадағы сұрақтар: гендерлік мәселелер оқу үдерісінде маңызды ма, гендерлік стереотиптер оқытуға қалай әсер етеді, сабақтарда гендерлік мәселелерді талқылауға қатыстыңыз ба, оқытушылардың гендерлік мәселелер туралы ақпараттандыру деңгейін қалай бағалайсыз, гендерлік теңдік болашақ дене тәрбиесі педагогтарының оқу бағдарламасының бөлігі болуы керек деп санайсыз ба. Сауалнама келесі мүмкіндіктерді ашуға көмектеседі: студенттердің гендерлік мәселелер мен стереотиптер туралы хабардарлық деңгейін анықтау; педагогикалық практикада гендерге сезімтал тәсілдерді қолдануға дайындықтарын анықтау; білім беру ортасындағы гендерлік теңдіктің маңыздылығына деген өз көзқарастарын бағалау; даму аймақтарын анықтау, сондай-ақ оқу бағдарламасында ерекше назар аударуды қажет ететін тақырыптар мен мәселелер туралы студенттерден кері байланыс алу. Сауалнама дене тәрбиесі мен спортта гендерлік мәселені терең түсінуге және құрметтеуге ғана емес, сонымен бірге оларды дамыту шараларын жасақтауға да ықпал етуге арналған.

Оқытушылармен сұхбат жүргізілді. Сұхбат зерттеудің сапалы әдісі болып табылады, ол респонденттер ретінде таңдалған тәжірибелі педагогтардың тәжірибесі мен дағдыларын пайдалана отырып, гендерлік мәселелерді қабылдауды одан да терең зерттеуге мүмкіндік береді. Бұл жағдайда дене тәрбиесін оқытудағы гендерлік аспектілерге қатысты оқытушылардың қабылдауы мен тәжірибесі туралы ақпарат жинау мақсатында 18 оқытушымен сұхбат жүргізілді. Сұхбат сұрақтары: оқыту

әдістері, гендерлік проблемалар туралы хабардарлық деңгейі, гендерлік оқыту бойынша өз құзыреттілік деңгейін бағалау, сабақтарда гендерлік мәселелерді интеграциялау үшін қолданылатын тәсілдер, болашақ дене тәрбиесі мұғалімдерін оқыту үдерісіндегі проблемалар мен перспективалар. Алынған нәтижелер оқытушылардың гендерлік мәселелерді қалай қабылдайтынын, түрлі жыныстағы оқушыларды тарту үшін қандай әдістерді қолданатынын және өздерінің практикасына гендерлік аспектілерді интеграциялауда қандай қиындықтарды бастан кешіретінін түсінуге көмектеседі. Алынған нәтижелер педагогикалық үдерісті жақсартуға және неғұрлым инклюзивті гендерлік білім беру ортасын қалыптастыруға арналған ұсыныстарды жасауға мүмкіндік береді.

Педагогикалық эксперимент аясында тестілеу, бақылау және модельдеу әдістері қолданылды. Мұндай жанама тәсіл эксперименттің бастапқы және соңғы кезеңдерінде А.В. Гутко өзінің «Болашақ дене шынықтыру мұғалімінің психологиялық құзыреттілігін қалыптастыру» тақырыбындағы зерттеуінде ұсынған авторлық әдістеме қолданылды.

Бұл әдістеме тестілеу және мінез-құлықты бақылау арқылы болашақ маманның дене шынықтыру және спорт саласында гендерлік бағытталған кәсіби қызметті жүзеге асыруға психологиялық дайындық деңгейін келесі бағыттар: когнитивті-ақпараттық дайындық; мотивациялық-мақсаттық дайындық; операциялық-әрекеттік дайындық; психологиялық дайындық; рефлексиялық дайындық, сондай-ақ орташа дайындық деңгейі бойынша анықтауға мүмкіндік береді. Экспериментке барлығы 60 студент қатысты, олардың 30-сы қыз және 30-сы ұл болды.

Модельдеу әдістері болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін неғұрлым тиімді қалыптастыруды қамтамасыз ететін оңтайлы психологиялық-педагогикалық жағдайларды әзірлеу кезінде жүзеге асырылады. Статистикалық әдістер сауалнама және эксперимент барысында алынған нәтижелерді есептеу үшін қолданылады. Аналитикалық әдістер алынған деректер мен тұжырымдарды жинақтап, қорыту мақсатында қолданылды.

Нәтижелер және талқылау. Әдебиетті талдау нәтижелері. Педагогикалық психологияда және әсіресе дене шынықтыру саласында теориялық талдау үшін негізгі терминдер анықталды. S. Preese өзінің зерттеуінде гендерді әлеуметтік жыныс конструкцияны, жынысқа байланысты рөл, мінез-құлық және күтулерден тұратын құрылым ретінде анықтайды. Осыған сүйене отырып, бұл термин биологиялық жыныс пен қоғамда қабылданған әлеуметтік нормалар арасындағы айырмашылықтарды дұрыс түсіну үшін маңызды [2; 3].

A. Laxdal, R. Giske гендерлік жайлылықтың психологиялық-педагогикалық факторлары туралы зерттеуінде гендерлік сәйкестікті адамның өзінің жынысын қабылдауы және осы қабылдауы мен әлеуметтік нормаларға сәйкес келуі ретінде қарастырады [4]. Педагогика мен педагогикалық психологияда мұғалімнің гендерлік сәйкестіктің оқушылардың өзін-өзі сезінуіне де, мінезіне де әсер ететінін түсінуі маңызды. Сонымен бірге, балалардың гендерлік сәйкестігі көбінесе ақпаратты өңдеудің нәтижесі болып табылады, ол тек сана ғана емес, сонымен бірге ер де, әйел де тұлғаны түсінумен байланысты. Сонымен қатар, гендерлік сәйкестіктің барлық тәсілдерінде ата-аналардың рөлі және қоғамда байқалатын жеке мәдени және әлеуметтік факторлар маңызды [5].

Болашақ дене шынықтыру мұғалімдеріне V. Miličković балалар, ересектер және қосымша адамдар туралы ұлттық стереотиптерді салыстыру туралы зерттеуінде гендерлік стереотиптер деп аталатын ұғымдарды да білу қажет, олар адамдардың жынысына байланысты қандай болуы керектігі туралы көңінен таралған жалпыланған түсініктер [6].

Гендерлік стереотиптер білім беру тәсілдеріне, соның ішінде дене шынықтыру саласындағы оқыту бойынша күтулерге тікелей әсер етеді.

Л. Шустованың жоғары білім беру бағдарламаларындағы гендерлік проблематика туралы жұмысында білім берудегі гендерлік теңдік гендерлік құзыреттіліктің маңызды аспектісі ретінде анықталған [7], ал M. Salvatori оны ерлер мен әйелдердің тең құқықтарға, мүмкіндіктерге және міндеттерге ие болуы керек деген принцип ретінде қарастырады [8].

Қазіргі заманғы жағдайларда С. Клаверо анықтаған гендерлік әлеуметтену түсінігін білу қажет, ол академиялық ортадағы гендерлік және институционалдық өзгерістерді талдау барысында феминистік институционалдық тәсілдердің пайдалылығын бағалау кезінде, балалық шақтан бастап отбасында, мектепте және қоғамда жалғасатын гендерлік нормалар мен рөлдерді меңгеру процесі ретінде белгіленеді [9]. Бұл ретте, оқушылардың гендерлік түсініктерінің қалыптасуына әлеуметтік орта ерекше назар аударатыны атап өтіледі.

Білім беруде жыныс белгісі бойынша кемсіту түсінігі маңызды және қолайсыз болып саналады, П.О. Коннордың көп деңгейлі мемлекеттік араласу және жоғары оқу орындарындағы гендерлік теңдік туралы пікірі бойынша, бұл тұлғаның жыныстық қатынасына сәйкес оның белгілі бір құқықтары немесе артықшылықтарын шектеу деп түсінілуі керек [10]. Сондықтан білім беру жүйесінде осындай тәжірибеге жол берілмеуін қадағалау маңызды.

Педагогикалық ғылымда, жалпы алғанда, және дене шынықтыру саласында гендерлік құзыреттілікті түсінудің қазіргі қолданыстағы тәсілдерге талдау жүргізу барысында: конструктивизм; рефлексия; сыни ойлау; ынтымақтастық оқыту және белсенді оқыту әдістері анықталды [11]. Бұл ретте, дене шынықтыру мен спорт мамандығы бойынша студенттер оқитын оқу пәндеріне гендерлік тәсілдерді

интеграциялау, олардың екі жыныстың да теңдігінің маңыздылығын түсінуін қалыптастыруға мүмкіндік беретіндіктен, ең маңызды деп саналады.

Гендерді ескере отырып, болашақ және қазіргі дене шынықтыру және спорт мұғалімдерінің кәсіби дайындығын қалыптастыруға арналған психологиялық-педагогикалық шарттарды анықтау кезінде Р.Ж. Ерофееваның пікірін де ескеру қажет. Ол өз диссертациясында бұл шарттарды келесідей сипаттайды:

- мұғалімдерді гендерлік тәсілдің негіздерімен таныстыру арқылы оқу мазмұнын байыту шаралары;
- гендерлік жағдайларда жұмыс істеуге дайындықты қалыптастыру барысында арнайы оқыту формаларын, әдістері мен құралдарын пайдалану;
- мұғалімдерді кезең-кезеңімен даярлау, бұл келесі сатыларда жүзеге асады: негізгі деңгей; кәсіби деңгей; шығармашылық деңгей [12].

Ал Z. Putra болашақ дене шынықтыру және спорт мұғалімдерінің психологиялық құзыреттілігінің негізгі элементтері ретінде білім, мотивациялық-бағдарлық және әрекеттік компоненттерді қолдануды ұсынады [13].

Әдебиеттерге жүргізілген теориялық талдау болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастыру мәселесінің күрделі, көпқырлы сипатын және оның қазіргі педагогикалық ғылымда жеткілікті деңгейде зерттелмегенін анықтады. Осыған байланысты, теориялық негіздерді эмпирикалық верификациялау және практикалық тұрғыдан тиімді психологиялық-педагогикалық шарттарды анықтау мақсатында кешенді эмпирикалық зерттеу жүргізу қажеттілігі туындады.

Зерттеудің эмпирикалық кезеңі үш негізгі этаптан тұрды. Бірінші этапта диагностикалық-аналитикалық жұмыс жүргізілді, ол студенттер мен оқытушылардың гендерлік мәселелерді қабылдауын, түсінігін және қазіргі білім беру практикасындағы жағдайды жан-жақты бағалауды қамтиды. Екінші этапта модельдеу-конструктивтік қызмет іске асырылды, оның аясында алынған диагностикалық деректерге негізделген психологиялық-педагогикалық шарттардың теориялық моделі әзірленді. Үшінші этапта формалаушы эксперимент өткізілді, ол ұсынылған модельдің практикалық тиімділігін эмпирикалық тұрғыдан верификациялауға мүмкіндік берді.

Зерттеу методологиясы кешенді-жүйелі тәсілге (systems approach) негізделді, ол мәселені әртүрлі бұрыштардан қарастыруға және сандық (quantitative) және сапалық (qualitative) деректерді интеграциялауға мүмкіндік берді. Әдістемелік инструментарий стандартталған сауалнамаларды (standardized questionnaires), жартылай құрылымдалған сұхбаттарды (semi-structured interviews), педагогикалық бақылауды (pedagogical observation), психометриялық тестілеуді және формалаушы эксперимент әдістерін қамтиды. Статистикалық өңдеу параметрлік (Студент t-критерийі, Пирсон корреляциясы) және сипаттаушы статистика әдістерін қолдана отырып жүргізілді.

Зерттеу этикалық принциптерге (ethical principles) қатаң сәйкестікте жүргізілді: барлық респонденттер зерттеуге қатысудың ерікті сипаты туралы ақпараттандырылды, жазбаша келісім (informed consent) алынды, деректердің конфиденциалдығы (confidentiality) және анонимділігі (anonymity) қамтамасыз етілді. Зерттеу дизайны университеттердің этикалық комитеттерімен алдын ала келісілді және бекітілді.

Төменде ұсынылатын «Нәтижелер және талқылау» бөлімінде эмпирикалық зерттеудің үш негізгі кезеңінің нәтижелері жүйелі түрде баяндалады: (1) диагностикалық сауалнама мен сұхбаттардан алынған сандық және сапалық деректердің талдауы; (2) корреляциялық талдау арқылы айнымалылар арасындағы статистикалық байланыстарды анықтау; (3) формалаушы эксперименттің нәтижелерін көрсету және әзірленген модельдің тиімділігін статистикалық верификациялау. Әр кезеңнің нәтижелері қазіргі заманғы әлеуметтік-педагогикалық теориялар контекстінде интерпретацияланады және алдыңғы ғылыми зерттеулермен салыстырмалы талдау жүргізіледі.

112 студент арасында гендерлік мәселелерді қабылдауын және оларды дене шынықтыру мұғалімі ретінде болашақ қызметке дайындық аясында түсінуін анықтау мақсатында жүргізілген сауалнама нәтижелері 1-кестеде көрсетілген.

1 кесте – студенттердің сауалнамасының нәтижелері

Сұрақ	Жауап опциясы	Саны	%
Сіздің ойыңызша, гендерлік мәселелер оқу процесінде маңызды ма?	ия	85	75,9
	жоқ	15	13,4
	жауап беру қиын	12	10,7
Сіз гендерлік стереотиптер оқуға әсер етеді деп ойлайсыз ба?	ия	70	62,5
	жоқ	30	26,8
	жауап беру қиын	12	10,7
Сіз сабақтарда гендерлік мәселелерді талқылауға қатыстыңыз ба?	ия	50	44,6
	жоқ	62	55,4

1-кестенің жалғасы

Оқытушылардың гендерлік мәселелер туралы хабардар болу деңгейін қалай бағалайсыз	жоғары	40	35,7
	орташа	50	44,6
	төмен	22	19,6
Өзіңіздің гендерлік мәселелер туралы хабардар болу деңгейіңізді қалай бағалайсыз	жоғары	30	26,8
	орташа	50	44,6
	төмен	30	26,8
Сіз гендерлік теңдік оқу бағдарламасының бөлігі болуы керек деп келісесіз бе?	ия	90	80,4
	жоқ	10	8,9
	жауап беру қиын	12	10,7

Төменде зерттеу нәтижелерінде сұралған «Дене шынықтыру және спорт» бағыты бойынша білім алатын студенттерге жүргізілген сауалнама қорытындылары берілген.

Сұралған студенттердің үштен көбі (шамамен 76%) оқу үдерісіндегі гендерлік мәселелердің маңыздылығын мойындайды. Бұл көрсеткіш студенттердің болашақ дене шынықтыру және спорт мамандарын дайындау үдерісінде гендерге назар аудару қажеттілігін жоғары деңгейде түсінетіндігін көрсетеді. Студенттердің көпшілігі (62,5%) гендерлік стереотиптердің оқу үдерісіне әсер ете алатынын мойындайды. Бұл деректер студенттердің жыныс пен дене тәрбиесі мен спорт саласындағы кәсіби рөлдерін қабылдаудың күрделі өзара қатынастарын түсінетіндігін растайды.

Гендерлік мәселелердің маңыздылығын мойындаса да, сұралғандардың тек шамамен жартысы (44,6%) университетте өткізілген сабақтарда осы тақырыптағы пікірталастарға қатысқан. Белсенді талқылаудың жетіспеушілігі гендерлік мәселелерді талқылаудың интерактивті және заманауи түрлерін көбірек қамтитын оқыту әдістемесін одан әрі жетілдіру мүмкіндігін көрсетеді.

Оқытушылардың гендер мәселелеріндегі хабардарлық деңгейі төмен бағаланады, атап айтқанда, студенттердің тек 35,7%-ы ғана оқытушылардың осы мәселелердегі білім деңгейін жоғары деп бағалады. Сонымен қатар, студенттердің шамамен жартысы (44,6%) орташа деңгейді көрсетсе, тек 19,6%-ы оны төмен деп бағалаған. Осындай көрсеткіштер болашақ мұғалімдер ретінде студенттердің гендерлік ерекшеліктерін түсінуде педагогтардың кәсіби даярлығын жетілдіру қажеттілігін көрсетеді.

Студенттердің гендер мәселелеріндегі өзін-өзі бағалау деңгейі орташа, өйткені жартысы (50%) өздерін осы бағытта жақсы хабардар деп санайды, алайда студенттердің үлкен бөлігі (30%) өздерінің хабардарлық деңгейін жоғары, ал тағы 30%-ы төмен деп бағалайды. Бұл көрсеткіштер гендер саласындағы білімді арттыру және тереңдету қажеттілігін көрсетеді.

Студенттердің көпшілігі (80,4%) білім беру бағдарламаларының мазмұнына гендерлік теңдікті енгізу қажеттілігін қолдайды. Бұл нәтиже студенттердің жынысына қарамастан, барлық білім алушылар үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етуге бағытталған білім беру саясатындағы өзгерістерді қабылдауға дайын екендігін көрсетеді.

Болашақ дене тәрбиесі мұғалімдерінің гендерлік аспектілердегі көзқарастары мен тәжірибелерін анықтауға бағытталған сұхбаттың нәтижелері төменде ұсынылған. Нәтижелерді түсінуді жеңілдету үшін, олар есептеліп, сұрақтарға берілген жауаптардың пайыздық арақатынасына түсірілген. Сұхбат нәтижелері бойынша мынадай қорытындылар жасалды.

Мұғалімдердің жартысы (50%) түрлі жыныстағы оқушыларды дене тәрбиесі сабақтарына тарту үшін белсенді әдістерді (ойын, жоба, интерактивті) қолдануды қалайды, бұл олардың педагогикадағы инновациялық тәсілдерге ұмтылысын көрсетеді. Аралас әдістерді мұғалімдердің 30% таңдайды, ал дәстүрлі әдістер (дәрістер, демонстрациялар) тек 20% үшін ғана өзекті болып қалады, бұл неғұрлым заманауи әдістердің басым екенін көрсетеді.

Гендерлік мәселелер туралы жоғары хабардарлық тек мұғалімдердің төрттен бірінде (25%) ғана байқалады. Олардың елеулі бөлігі (45%) орташа хабардарлыққа ие, ал 30% төмен хабардарлықты мойындайды. Бұл көрсеткіштер мұғалімдердің осы саладағы білім деңгейін арттыру қажеттілігін көрсетеді.

Гендерлік мәселелердегі орташа деңгейдегі құзыреттілікті мұғалімдердің жартысы (50%) атап өтеді, бұл олардың одан әрі даму әлеуетінің бар екенін көрсетеді. Сонымен қатар, әрбір үшіншісі (немесе 30%) төмен деңгейдегі құзыреттілікті мойындайды, бұл мұғалімдердің педагогикалық дағдыларын дамыту қажеттілігін атап көрсетеді.

Мұғалімдердің негізгі стратегиясы (65%) гендерлік аспектілерді интеграциялауда тапсырмалар мен жүктемелерде теңдікті қамтамасыз етуге бағытталған, бұны барлық оқушыларға тең мүмкіндіктер беру бойынша маңызды қадам ретінде қарастыруға болады. Бұл ретте, тек 15% ғана гендерлік мәселелерге арналған арнайы сабақтар немесе жобалар өткізеді, бұл осы аспектілерге бағытталған жұмысқа шектеулі назар аударылатынын көрсетеді.

Гендерлік мәселелерді оқыту процесіне интеграциялау барысында оқытушылар кездесетін негізгі проблемалар ретінде ресурстар мен модельдердің жетіспеушілігі (40%), оқушылар мен әріптестер тарапынан қарсылық (30%), сондай-ақ өздерінің сенімсіздігі (30%) анықталды. Бұл мәліметтер гендерлік тәсілдерді енгізу үшін қолайлы жағдайлар жасаудың маңыздылығын көрсетеді.

Оқытушылардың жартысы (50%) гендерлік аспектілерді оқу жоспарына одан әрі интеграциялауда үлкен мүмкіндіктер бар екенін атап өтті. 30% бұл жоспарларды іске асыру үшін қосымша ресурстар қажет екенін айтты. Ал 20% бұл бағыттың болашағына күмәнмен қарайды, бұл түсіндіру жұмыстарын жүргізу және гендерлік интеграцияны сәтті жүзеге асыру үшін қажетті құралдарды ұсыну қажеттілігін көрсетеді.

2 кесте – Корреляциялық талдау (Пирсон коэффициенті бойынша)

Айнымалылар арасындағы байланыс	r	p-value	Интерпретация
Гендерлік мәселелердің маңыздылығы ↔ Стереотиптердің әсері	0,68**	<0,001	Күшті тікелей байланыс
Студенттердің хабардарлығы ↔ Оқытушылар туралы хабардарлық	0,54**	<0,001	Орташа тікелей байланыс
Талқылауларға қатысу ↔ Бағдарламаға қосуды қолдау	0,42*	0,003	Орташа позитивті байланыс

**p < 0,01

Зерттеу нәтижелері гендерлік сана мен оқытудағы әлеуметтік көзқарастардың өзара байланысын тереңінен сипаттайды. Гендерлік мәселелердің маңыздылығын мойындау мен гендерлік стереотиптердің білім беру процесіне әсерін түсіну арасындағы анықталған жоғары оң корреляция студенттердің рефлексивтік ойлау мен әлеуметтік сезімталдық деңгейінің жоғары екенін көрсетеді. Бұл нәтиже гендерлік теңдік пен әділдік құндылықтарын мойындаған студенттер әлеуметтік және мәдени стереотиптердің мінез-құлыққа, кәсіби қарым-қатынасқа және педагогикалық шешімдерге қалай әсер ететінін тереңірек ұғынатынын дәлелдейді. Басқаша айтқанда, гендерлік тақырыптың өзектілігін түсіну мен когнитивтік бейімділік арасындағы үйлесім білім алушының әлеуметтік жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Мұндай көзқарас болашақ педагогтар мен психологтардың кәсіби мәдениетінде гендерлік бейтараптық принциптерін орнықтырудың маңызды алғышарты болып табылады.

Сонымен қатар, студенттердің өзін-өзі бағалау хабардарлығы мен оқытушылардың гендерлік хабардарлығын бағалау деңгейі арасындағы орташа оң корреляция өзара кәсіби рефлексия мен сенім қатынасының бар екенін білдіреді. Бұл нәтиже студенттің өзіндік сана мен гендерлік сезімталдық деңгейі жоғары болған сайын, ол оқытушының әділ, инклюзивті және бейтарап кәсіби позициясын да жоғары бағалайтынын көрсетеді. Яғни, студенттердің өз хабардарлығын терең түсінуі олардың педагогикалық ортаны әділ және тең қабылдауына ықпал етеді. Мұндай байланыс оқу процесінде өзара сыйластыққа, эмпатияға және әлеуметтік әділет қағидаттарына негізделген педагогикалық мәдениеттің қалыптасуына мүмкіндік береді.

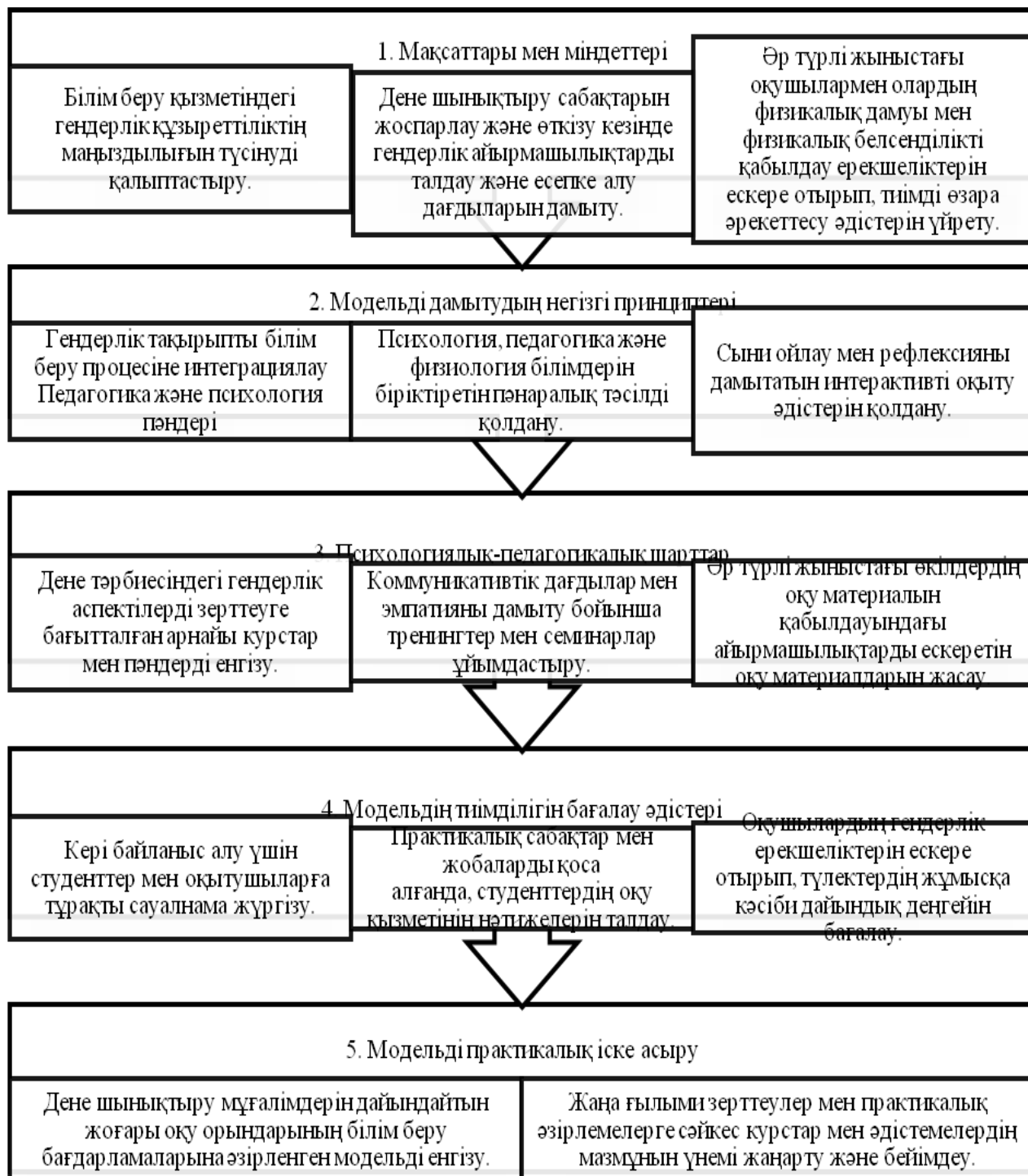
Зерттеу нәтижелерінің үшінші маңызды аспектісі – талқылауларға белсенді қатысу мен гендерлік проблематиканы оқу бағдарламасына енгізуді қолдау арасындағы айқын оң байланыс. Бұл факт интерактивті пікірталастар мен тәжірибелік талқылаулар студенттердің гендерлік сауаттылығын дамытуда шешуші рөл атқаратынын көрсетеді. Пікірталас барысында студенттер өз көзқарастарын еркін білдіреді, қоғамдағы гендерлік теңсіздік көріністеріне сыни тұрғыдан баға береді және әлеуметтік әділдік ұғымын тәжірибелік деңгейде түсінуге мүмкіндік алады. Мұндай тәжірибе олардың зерттеу тақырыптарына деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, кәсіби және тұлғалық тұрғыда жауапкершілігін күшейтеді.

Жалпы алғанда, алынған корреляциялық талдау нәтижелері гендерлік компонентті білім беру жүйесіне жүйелі түрде енгізудің өзектілігін айқындайды. Гендерлік сезімталдықтың дамуы студенттердің академиялық және әлеуметтік құзыреттерін кеңейтеді, кәсіби қарым-қатынаста эмпатияны арттырады және білім беру кеңістігінде тең мүмкіндіктер мәдениетін орнықтырады. Осы тұрғыдан, зерттеу қорытындылары гендерлік білім берудің ғылыми-теориялық және практикалық негізін нығайтуға нақты үлес қосады.

Оқытушылар болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастыру үшін ең маңызды психологиялық-педагогикалық шарттар ретінде: гендерлік мәселелерді жүйелі түрде зерттеу және олардың білім беру процесіне әсерін түсіну үшін арнайы курс енгізу; барлық оқытушылар үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ететін және гендерлік стереотиптерді жоюға ықпал ететін инклюзивті білім беру ортасын құру; гендерлік мәселелерді зерттеуге деген оң мотивацияны қалыптастыру, бұл олардың тиімді меңгерілуіне ықпал етеді; басқа шаралар (сыртқы сарапшылар мен кеңесшілерді тарту, олар гендерлік мәселелерді шешуде жаңа көзқарастар мен өзекті тәсілдерді енгізе алады) анықталды. Бұл тұжырымдар оқытушылардың біліктілігін арттыру стратегияларын әзірлеу және білім беру үдерісін гендерлік аспектілерді ескере отырып жетілдіру үшін негіз болып табылады.

Неғұрлым тиімді психологиялық-педагогикалық жағдайларды пайдалану есебінен болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастыру деңгейін арттыру моделін әзірлеуге бағытталған педагогикалық эксперименттің нәтижелері. Бірінші кезеңде студенттердің гендерлік ортада жұмыс істеуге даярлық деңгейін бастапқы диагностикалау жүргізілді. Алынған нәтижелер студенттердің даярлық деңгейі екі жыныс өкілдерінде де орташа екенін көрсетті (ОДК – 2.1 (үш балдық шкала бойынша), бұл орташа дайындық деңгейіне сәйкес келеді).

Осы нәтижелер негізінде болашақ дене шынықтыру мұғалімдерін даярлаудың кешенді жүйесін қамтитын модель жасалды (1-суретті қара).

1 сурет – Тиімді психологиялық-педагогикалық жағдайларды пайдалану арқылы болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастыру моделі

Эксперимент барысында болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастыру деңгейін арттыру үшін келесі бағдарламалар қолданылды:

«Педагогикалық практикада қолдануға арналған дене тәрбиесіндегі гендерлік құзыреттілік» курсы аясында оқушылардың жыныстық ерекшеліктерін, сондай-ақ ұлдар мен қыздардың психологиялық және физиологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, дене тәрбиесі үдерісіндегі жұмыс ерекшеліктерін терең әрі кеңінен түсіну көзделді.

Бірнеше сабақ барысында студенттер гендерлік айырмашылықтарды ескере отырып, дене шынықтыру сабақтарын әзірлеуді және өткізуді үйренді, сонымен қатар барлық оқушылар үшін қолайлы және ынталандырушы жағдайлар жасалды.

Сонымен қатар, тұлғааралық қарым-қатынасқа арналған интерактивті: «Дене шынықтыру сабақтарында әртүрлі жыныстағы оқушылармен тиімді өзара әрекеттесу» атты тренинг және басқа тренингтер өткізілді. Тренингтер болашақ мұғалімдерге қарым-қатынас пен эмоционалды тұрақтылық дағдыларын дамытуға көмектеседі, әсіресе жасөспірімдермен жұмыс жасауда ықтимал гендерлік қақтығыстарды немесе түсінбеушіліктерді ескере отырып құрастырылды.

Практикалық жағдайлар арнайы әзірленген педагогикалық кейстерді талдау және шешу арқылы модельденді. Сабақ барысында дене шынықтыру мұғалімдерінің тәжірибесінен алынған, ұлдар мен қыздармен жұмыс істеу ерекшеліктеріне байланысты нақты жағдайлар қарастырылып, күрделі жағдайларда мінез-құлық стратегияларын әзірлеу мәселелері талқыланды.

«Инклюзия және дене мәдениетіндегі гендерлік ерекшеліктер» тақырыбында инклюзивті білім беру мәселелеріне арналған семинар өткізілді. Семинар инклюзивтілік қағидаттарын спорттық ортада қолдану, ерекше қажеттіліктері бар балаларды интеграциялау және сабақтарды ұйымдастыруда гендерлік факторларды ескеру мәселелерін талқылауға арналды.

«Гендерлік стереотиптердің дене тәрбиесіне әсерін зерттеу» тақырыбында студенттердің өз бетінше жүргізетін ғылыми-зерттеу жұмысы ұйымдастырылды. Бұл жұмыс жобалық қызмет ретінде жүргізіліп, мектеп оқушыларының спорт пен дене белсенділігіне деген көзқарасының қалыптасуындағы гендерлік стереотиптердің рөлін зерттеуге бағытталды. Сонымен қатар, студенттерге ұлдар мен қыздардың қызығушылықтары мен қабілеттерін міндетті түрде ескеретін дене шынықтыру сабақтарының оқу жоспарлары мен әдістемелерін әзірлеу ұсынылды.

3-ші кестеде эксперименттік іріктеме студенттерінің кәсіби-педагогикалық қызметке психологиялық-педагогикалық дайындық деңгейін бастапқы және бақылау диагностикасының нәтижелері көрсетілген.

3 кесте – Эксперименттік іріктеме студенттерінің қызметіне психологиялық-педагогикалық дайындық деңгейінің бастапқы және бақылау диагностикасын салыстырмалы талдау нәтижелері (N=60)

	Экспериментке дейін		Эксперименттен кейін	
Дайындық көрсеткіші	Ерлер (n=30)	Әйелдер (n=30)	Ерлер (n=30)	Әйелдер (n=30)
Ақпараттық-танымдық дайындық	Төмен: 15%	Төмен: 10%	Төмен: 5%	Төмен: 0%
	Орташа: 60%	Орташа: 70%	Орташа: 40%	Орташа: 40%
	Жоғары: 25%	Жоғары: 20%	Жоғары: 65%	Жоғары: 60%
Мотивациялық-мақсатты дайындық	Төмен: 20%	Төмен: 15%	Төмен: 10%	Төмен: 5%
	Орташа: 55%	Орташа: 65%	Орташа: 35%	Орташа: 35%
	Жоғары: 25%	Жоғары: 20%	Жоғары: 55%	Жоғары: 60%
Операциялық дайындық	Төмен: 25%	Төмен: 20%	Төмен: 10%	Төмен: 5%
	Орташа: 50%	Орташа: 60%	Орташа: 35%	Орташа: 35%
	Жоғары: 25%	Жоғары: 20%	Жоғары: 55%	Жоғары: 60%
Құндылық-адамгершілік дайындық	Төмен: 10%	Төмен: 5%	Төмен: 0%	Төмен: 0%
	Орташа: 60%	Орташа: 70%	Орташа: 40%	Орташа: 40%
	Жоғары: 30%	Жоғары: 25%	Жоғары: 60%	Жоғары: 60%
Рефлексивті дайындық	Төмен: 15%	Төмен: 10%	Төмен: 0%	Төмен: 0%
	Орташа: 60%	Орташа: 70%	Орташа: 40%	Орташа: 40%
	Жоғары: 25%	Жоғары: 20%	Жоғары: 60%	Жоғары: 60%
Орташа дайындық көрсеткіші (ОДК)	2.1	2.1	2.5	2.6

Ерлер мен әйелдер үшін экспериментке дейін және кейін ОДК есептеу келесі формула бойынша жүргізіледі (1). Орташа деңгейлік көрсеткішті (ОДК) есептеу формуласы келесідей көрінеді:

$$ОДК = \frac{\sum_{i=1}^n (p_i \times w_i)}{n} \dots (1),$$

бұл жерде, ОДК – Орташа деңгей көрсеткіші;

p_i – дайындықтың i деңгейіндегі субъектілердің үлесі;

w_i – тиісті дайындық деңгейінің салмақ коэффициенті (төмен деңгей үшін $1=1$ $w_1=1$, орташа деңгей үшін $2=2$ $w_2=2$, жоғары деңгей үшін $3=3$ $w_3=3$);

n – дайындық деңгейлерінің саны (біздің жағдайда $=3N=3$). Бұл формула субъектілердің дайындық деңгейлері мен оларға берілген салмақ коэффициенттері бойынша таралуын ескере отырып, орташа өлшемді есептеуге мүмкіндік береді.

Эксперименттен кейінгі нәтижелер. Ерлерде ақпараттық-когнитивтік дайындық деңгейі жоғары студенттердің саны артқаны байқалады (25%-дан 65%-ға дейін), орташа деңгейі төмендеді (60%-дан

40%-ға дейін) және төмен деңгейі азайды (15%-дан 5%-ға дейін). Әйелдерде де жоғары дайындық деңгейі бар студенттердің саны артты (20%-дан 60%-ға дейін), орташа деңгейі айтарлықтай төмендеді (70%-дан 40%-ға дейін), ал төмен деңгейі толық жойылды (0%).

Ерлер мотивациялық-мақсаттық дайындық деңгейі жоғары студенттердің санының өсуімен ерекшеленеді (25%-дан 55%-ға дейін), орташа деңгейі төмендеді (55%-дан 35%-ға дейін) және төмен деңгейі де азайды (20%-дан 10%-ға дейін). Әйелдерде жоғары дайындық деңгейінің үлесі артты (20%-дан 60%-ға дейін), орташа деңгейі төмендеді (65%-дан 35%-ға дейін), сондай-ақ төмен деңгейі азайды (15%-дан 5%-ға дейін).

Ерлерде мотивациялық дайындық деңгейі жоғары студенттердің саны артты (25%-дан 45%-ға дейін), ал орташа және төмен деңгейлер азайды. Әйелдер де жоғары дайындық деңгейі бар студенттердің санын көбейтті (20%-дан 60%-ға дейін) және орташа мен төмен деңгейлерді азайтты.

Ерлерде құндылық-адамгершілік дайындық деңгейі жоғары студенттердің саны көбейді (30%-дан 60%-ға дейін), орташа және төмен деңгейлер төмендеді. Әйелдерде де жоғары дайындық деңгейі айтарлықтай артты (25%-дан 60%-ға дейін), ал орташа және төмен деңгейлер қысқарды.

Ерлерде рефлексиялық дайындық деңгейі жоғары студенттердің саны өсті (25%-дан 60%-ға дейін), сонымен қатар орташа және төмен деңгейлер азайды. Әйелдер де жоғары дайындық деңгейі бар студенттердің санын едәуір арттырды (20%-дан 60%-ға дейін), бұл екі топтағы жалпы дайындық-тың жақсаруына оң әсерін тигізді.

Осылайша, эксперимент екі топта да оң нәтижелер көрсетті: ерлерде (ОДК 2,5 деңгейіне дейін көтерілді), бұл олардың жоғары деңгейге жақындағанын көрсетеді; әйелдерде (ОДК 2,6-ға дейін өсті), бұл гендерлік жағдайларда жұмыс істеуге жалпы дайындықтың айтарлықтай жақсарғанын дәлелдейді. Сонымен қатар, әйелдердің жалпы дайындық деңгейінің көрсеткіштері сәл жоғары екенін атап өту қажет, өйткені ерлер мен әйелдердің ОДК айырмашылығы бар болғаны 0,1 баллды құрайды.

4 кесте – Дисперсиялық талдау (ANOVA)

Вариация көзі	SS	df	MS	F	p-мәні	η^2
Топтар арасында (гендер)	0,15	1	0,15	0,52	0,473	0,009
Уақыт бойынша (эксперимент)	28,45	1	28,45	152,3**	<0,001	0,724
Өзара әсер (гендер × уақыт)	0,08	1	0,08	0,43	0,515	0,007
Қалдық	10,78	58	0,19	-	-	-
Жалпы	39,46	119	-	-	-	-

Екі факторлы дисперсиялық талдау үш негізгі әсерді бағалауға мүмкіндік берді:

Гендерлік фактордың басты әсері статистикалық маңызды емес екені анықталды ($F_{1,58}=0,52$, $p=0,473$, $\eta^2=0,009$). Бұл ерлер мен әйелдер арасында бастапқы және қорытынды дайындық деңгейлері бойынша елеулі айырмашылық жоқ екенін көрсетеді.

Уақыт факторының (эксперимент) басты әсері өте жоғары статистикалық маңыздылықпен расталды ($F_{1,58}=152,3$, $p<0,001$, $\eta^2 = 0,724$). Эта-квадрат коэффициенті 0,724 дисперсияның 72,4%-ы эксперименттік әсермен түсіндірілетінін көрсетеді, бұл өте үлкен әсер мөлшері.

Өзара әсер (гендер × уақыт) статистикалық маңызды емес ($F_{1,58}=0,43$, $p=0,515$, $\eta^2=0,007$). Бұл эксперименттік әсердің екі топта да ұқсас екенін, яғни психологиялық-педагогикалық шарттардың әсері гендерге тәуелді емес екенін дәлелдейді.

Екі факторлы дисперсиялық талдаудың нәтижелері ұсынылған психологиялық-педагогикалық шарттардың болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастырудағы жоғары тиімділігін объективті, сенімді және валидті түрде дәлелдейді. Статистикалық маңыздылық ($p<0,001$), өте үлкен әсер мөлшері ($\eta^2=0,724$) және гендерлік нейтралдылық (өзара әсердің болмауы) әзірленген модельдің ғылыми негізділігін, практикалық маңыздылығын және әмбебап қолданылу мүмкіндігін растайды. Зерттеу гипотезасы толық эмпирикалық дәлелдемелермен расталды және педагогикалық теорияға, сондай-ақ жоғары білім беру практикасына айтарлықтай үлес қосады.

Алынған зерттеу нәтижелерін алдыңғы зерттеулермен салыстырмалы талдау үшін Z. Putra және Р.Ж. Ерофееваның еңбектері қолданылды. Зерттеу болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін гендерлік жағдайларда дамыту маңызды әрі қажетті екенін мойындайды.

Дегенмен, кейбір айырмашылықтар бар: M.Guerrero өз зерттеуінде негізгі назарды жалпы психологиялық құзыреттілікке аударады және педагогикалық жағдайларды ескермейді [14]. Ал E. Apeldo зерттеуі қызметтегі дене шынықтыру мұғалімдеріне бағытталған және гендерлік құзыреттілікті қалыптастыру үшін интерактивті оқыту формалары негізінде нақты механизмдер мен құралдарға сүйенетін өзіндік даму моделін ұсынады [15].

Болашақ дене шынықтыру мұғалімдерінің гендерлік құзыреттілігін қалыптастыру моделі алдыңғы зерттеулердің жалғасы болып табылады. Ол бұрынғы еңбектердің үздік тәжірибелерін қамти отырып, дәстүрлі және инновациялық психологиялық-педагогикалық жағдайлардың кешенін, соның ішінде арнайы курстар мен жобалық қызметті енгізеді. Бұл модель дене шынықтыру және спорт саласындағы

мамандарды дайындаудың тиімділігін арттырады, сондай-ақ әртүрлі жыныстағы оқушылардың ерекшеліктерін ескере отырып, олармен нәтижелі жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Қорытынды. Студенттердің сауалнамасынан алынған мәліметтер олардың оқытудағы гендерлік мәселелердің маңыздылығы туралы жалпы түсінігін көрсетеді, бірақ қазіргі талқылау, оқыту және ақпараттандыру тәжірибесіндегі бар олқылықтарды көрсетеді.

Оқытушылар өз сұхбаттарында заманауи оқыту әдістерін белсенді түрде қолданатынын атап өтті, бірақ гендерлік мәселелер бойынша хабардарлық пен құзыреттілік арасында айырмашылық бар екенін мойындайды. Олар гендерлік мәселелерге бағытталған арнайы іс-шаралар мен жобаларды өткізудің қажеттілігін көрсетеді, өйткені бұл аспектілерге деген қызығушылық жоғары болғанымен, олардың интеграция деңгейі төмен күйінде қалып отыр. Сондай-ақ, ресурстардың жетіспеуі, қарсылықтар және жеке сенімсіздік сияқты бірқатар кедергілерді атап өтті, бұл гендерлік аспектілерді тиімді енгізуге кедергі келтіреді. Көптеген оқытушылар бұл бағыттағы одан әрі дамудың перспективаларын көреді, алайда осы жоспарларды жүзеге асыру үшін әкімшілік тарапынан қолдау мен ресурстардың қажеттігін атап өтеді.

Ұсынылған модель болашақ дене шынықтыру мұғалімдерін кәсіби қызметінде гендерлік аспектілерді неғұрлым тиімді ескеруге дайындауға бағытталған, бұл өз кезегінде мектеп оқушыларының білім алу сапасы мен дене тәрбиесін жақсартуға ықпал етеді. Себебі, оның құрамындағы психологиялық-педагогикалық жағдайлар студенттерге кәсіби қызметте гендерлік құзыреттіліктің маңыздылығын терең түсінуге, әртүрлі жыныстағы оқушылармен тиімді қарым-қатынас жасауға дайындық деңгейін арттыруға және тұлғалық-бағдарланған оқыту тәсілін сәтті жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Жүргізілген зерттеу нәтижелері білім алушылардың гендерлік құзыреттілігінің қалыптасуы мен гендерлік сананың деңгейі арасында өзара тәуелді байланыс бар екенін көрсетті. Гендерлік мәселелердің маңыздылығын мойындау мен стереотиптердің оқу процесіне әсерін түсіну арасындағы күшті оң корреляция студенттердің әлеуметтік әділдік пен теңдік қағидаттарын саналы түрде қабылдайтынын дәлелдеді. Бұл нәтиже болашақ педагогтар мен психологтардың кәсіби даярлығында гендерлік сезімталдықтың артуы тұлғалық және кәсіби рефлексияның дамуына ықпал ететінін айқындайды.

Студенттердің өзін-өзі бағалау хабардарлығы мен оқытушылардың гендерлік хабардарлығын қабылдау арасындағы байланыс білім беру үдерісіндегі өзара құрмет пен сенім атмосферасының маңызды рөлін айғақтайды. Өзіндік гендерлік рефлексиясы жоғары студенттер педагогикалық ортадағы әділдік пен теңдікті жоғары бағалайды, бұл олардың әлеуметтік және эмоционалдық құзыреттілігінің жетілуіне оң әсер етеді.

Сонымен қатар, гендерлік тақырыптарға арналған пікірталастар мен талқылаулардың жиілігі мен мазмұндық сапасы студенттердің бұл мәселеге деген ғылыми және тұлғалық қызығушылығын күшейтетіні анықталды. Мұндай тәжірибелер білім алушыларды сыни ойлауға, көпқырлы көзқарастарды салыстырып, әлеуметтік әділеттілікті қорғауға бағыттайды.

Жалпы қорытындылай келе, зерттеу нәтижелері білім беру жүйесіне гендерлік компонентті жүйелі түрде енгізудің өзектілігін дәлелдейді. Гендерлік сезімталдықты дамыту студенттердің тұлғалық кемелденуіне, кәсіби этикасының нығаюына және білім беру кеңістігінде тең мүмкіндіктер қағидатын іске асыруға нақты үлес қосады. Зерттеу қорытындылары педагогикалық тәжірибені жетілдірумен қатар, гендерлік мәдениетті нығайтуға бағытталған практикалық ұсыныстарды әзірлеудің теориялық негізін қалайды.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1 **Концепция семейной и гендерной политики в Республике Казахстан до 2030 года.** Утв. указом Президента Республики Казахстан от 6 декабря 2016 года № 384 [Электронный ресурс]. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1600000384> (Дата обращения: 05.08.2025).

2 **Wrench A., Gender encounters: becoming teachers of physical education** [Text] / A. Wrench, R. Garrett // Sport, Education and Society. – 2017. – №3(22). – pp. 321-337.

3 **Preece S. Gender stereotypes: the impact upon perceived roles and practice of in-service teachers in physical education** [Text] / S. Preece, R. Bullingham // Sport, Education and Society. – 2020. – №3(27). – pp. 259-271.

4 **Laxdal A., Giske R. Gender and the perceived learning environment in upper secondary school physical education** [Text] / A. Laxdal, R. Giske // Sport, Education and Society. – 2020. – №7(25). – pp. 779-787.

5 **Игібаева А.Қ., Төлеуханова А.Д. Методологические проблемы гендерной педагогики** [Текст] / А.Қ. Игібаева, А.Д. Төлеуханова // Вестник КазНПУ имени Абая. Серия: Педагогические науки. – 2020. – №2(66). – С. 14-19.

6 **Miličković V., Vukićević V., & Milovanović I. Primary school students' opinions about the competences of physical education teachers: The role of gender, age and training** [Text] // Psychological research. – 2017. – №20. – pp. 221-237. <https://doi.org/10.5937/PsIstra1702221M>.

- 7 Shustova L., Danilov S., Kuznetsova N. Development of the Competence of Physical Education Teachers in the Field of Gender Approach in Education [Text] / L. Shustova, S. Danilov, N. Kuznetsova // Vestnik of Minin University. – 2021. – №3. – pp. 1-13. DOI: <https://doi.org/10.26795/2307-1281-2021-9-3-4>.
- 8 Salvatori M., Cherubini D. Gender stereotypes in physical education: state of the art and future perspectives in primary school [Text] / M. Salvatori, D. Cherubini // Pedagogy of Physical Culture and Sports. – 2024. – №3(28). – pp. 231-238. DOI: <https://doi.org/10.15561/26649837.2024.0308>.
- 9 Clavero S., Galligan Y. Analysing gender and institutional change in academia: evaluating the utility of feminist institutionalist approaches [Text] / S. Clavero, Y. Galligan // Journal of Higher Education Policy and Management. – 2020. – №6(42). – pp. 650-666.
- 10 О'Коннор П., Ирвин Г. Многоуровневое государственное вмешательство и гендерное равенство в высших учебных заведениях: ирландский случай [Текст] / П. О'Коннор, Г. Ирвин // Административные науки. – 2020. – №4(10). – С. 98-118.
- 11 Domina V., Gutareva N., & Sedova J. Conditions of Formation of Professional Competence in Future Teachers of Physical Education [Text] / V. Domina, N. Gutareva, J. Sedova // Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences. – 2020. – 2(333). – pp. 5-12.
- 12 Ерофеева Р.Ж. Формирование профессиональной готовности учителей физической культуры с учетом гендерных особенностей обучающихся. Диссертация на соискание степени доктора философии (PhD) [Электронный ресурс]. – Павлодар, 2020. URL: https://tou.edu.kz/upload/dis_council/135.pdf (Дата обращения: 21.07.2025).
- 13 Putra Z., Hermita N., Afrillia Y., Dahnilyah D. The Effect of Gender, Teaching Experience, Educational Background, and the School Type on Teachers' Mathematical, Didactic, and Technological Competences [Text] / Z. Putra, N. Hermita, Y. Afrillia, D. Dahnilyah // Perspectives of Science and Education. – 2022. – №6(60). – pp. 612-624. DOI: <https://doi.org/10.32744/pse.2022.6.37>.
- 14 Guerrero M., Puerta L. Advancing Gender Equality in Schools through Inclusive Physical Education and Teaching Training: A Systematic Review [Text] / M. Guerrero, L. Puerta // Societies. – 2023. – №3(13). – pp. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.3390/soc13030064>.
- 15 Apeldoorn E. You do it in your own particular way: Physical education, gender and (dis)ability [Text] / E. Apeldoorn // Sport, Education and Society. – 2019. – №7(24). – pp. 702-713. DOI: <https://doi.org/10.1080/13573322.2018.1452198>.

REFERENCES:

- 1 Konceptsiya semejnoy i gendernoy politiki v Respublike Kazakhstan do 2030 goda [The concept of family and gender policy in the Republic of Kazakhstan until 2030]. Approved by the Order No. 384 of the President of the Republic of Kazakhstan dated October 6, 2016. Available at: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1600000384> (accessed 5 August 2025). (In Russian)
- 2 Wrench A., Gender encounters: becoming teachers of physical education. *Sport, Education and Society*, 2017, no. 3(22), pp. 321-337.
- 3 Preece S. Gender stereotypes: the impact upon perceived roles and practice of in-service teachers in physical education. *Sport, Education and Society*, 2020, no. 3(27), pp. 259-271.
- 4 Laxdal A., Gender and the perceived learning environment in upper secondary school physical education. *Sport, Education and Society*, 2020, no. 7(25), pp. 779-787.
- 5 Igibaeva A.K., Toleuhanova A.D. Metodologicheskie problemy' gendernoy pedagogiki [Methodological issues of gender pedagogy]. *Vestnik KazNPU imeni Abaya. Seriya: Pedagogicheskie nauki*, 2020, no. 2(66), pp.14-19. (In Russian)
- 6 Miličković V., Vukićević V., Milovanović I. Primary school students' opinions about the competences of physical education teachers: The role of gender, age and training. *Psychological research*, 2017, no. 20, pp. 221-237. <https://doi.org/10.5937/PsIstra1702221M>.
- 7 Shustova L., Danilov S., Kuznetsova N. Development of the competence of physical education teachers in the field of gender approach in education. *Vestnik of Minin University*, 2021, no. 3, pp. 1-13. <https://doi.org/10.26795/2307-1281-2021-9-3-4>.
- 8 Salvatori M., Cherubini D. Gender stereotypes in physical education: state of the art and future perspectives in primary school. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, 2024, no. 3(28), pp. 231-238. <https://doi.org/10.15561/26649837.2024.0308>.
- 9 Clavero S., Galligan Y. Analysing gender and institutional change in academia: evaluating the utility of feminist institutionalist approaches. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 2020, no. 6(42), pp. 650-666.
- 10 O'Connor P., Irwin G. Mnogourovnevoe gosudarstvennoe vmeshatel'stvo i gendernoe ravenstvo v vy'sshih uchebny'h zavedeniyah: irlandskij sluchaj [Multilevel government intervention and gender equality in higher education institutions: The Irish case]. *Administrativny'e nauki*, 2020, no. 4(10), pp. 98-118. (In Russian)

11 Domina V., Gutareva N., & Sedova J. Conditions of formation of professional competence in future teachers of physical education. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*, 2020, no.2(333), pp. 5-12. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-2\(333\)-2-5-12](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-2(333)-2-5-12).

12 Erofeeva R.Zh. Formirovanie professional'noj gotovnosti uchitelej fizicheskoy kul'tury' s uchetom genderny'h osobennostej obuchayushhihsya [Formation of professional readiness of physical education teachers, taking into account the gender characteristics of students]. PhD thesis, Pavlodar, 2020. Available at: https://tou.edu.kz/upload/dis_council/135.pdf (accessed 21 July 2025). (In Russian)

13 Putra Z., Hermita N., Afrillia Y., Dahnilsyah D. The effect of gender, teaching experience, educational background, and the school type on teachers' mathematical, didactic, and technological competences. *Perspectives of Science and Education*, 2022, no. 6(60), pp. 612-624. <https://doi.org/10.32744/pse.2022.6.37>.

14 Guerrero M., Puerta L. Advancing gender equality in schools through inclusive physical education and teaching training: a systematic review. *Societies*, 2023, no. 3(13), pp. 1-16. <https://doi.org/10.3390/soc13030064>.

15 Apelmo E. You do it in your own particular way: Physical education, gender and (dis)ability. *Sport, Education and Society*, 2019, no. 7(24), pp. 702-713. <https://doi.org/10.1080/13573322.2018.1452198>.

Авторлар туралы мәліметтер:

Сирлибаев Медет Кошербаевич* – PhD докторанты, Әлкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Қазақстан Республикасы, 140000 Павлодар қ., Олжабай батыр көш. 60, тел.: +77779368292, e-mail: Sirlibaevm@mail.ru.

Рамазанова Назгуль Кудайбергеновна – педагогика ғылымдарының магистрі, оқытушы-сарапшы, Әлкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Қазақстан Республикасы, 140000 Павлодар қ., Олжабай батыр көш. 60, e-mail: ramazanova_n_k@ppu.edu.kz.

Юношева Надежда Федоровна – педагогика ғылымдарының магистрі, «Тұлғалық даму және білім беру» кафедрасының аға оқытушысы, Торайғыров университеті, Қазақстан Республикасы, 140000 Павлодар қ., Ломов көш. 64, e-mail: miss_yunosheva@mail.ru.

Бутенова Карагоз Салимовна – педагогика ғылымдарының магистрі, «Тұлғалық даму және білім беру» кафедрасының аға оқытушысы, Торайғыров университеті, Қазақстан Республикасы, 140000 Павлодар қ., Ломов көш. 64, e-mail: Butenova1975@mail.ru.

Сирлибаев Медет Кошербаевич* – PhD докторант, Павлодарский педагогический университет имени Әлкей Марғұлан, Республика Казахстан, 140000 г. Павлодар, ул. Олжабай батыр 60, тел.: +77779368292, e-mail: Sirlibaevm@mail.ru.

Рамазанова Назгуль Кудайбергеновна – магистр педагогических наук, преподаватель-эксперт, Павлодарский педагогический университет имени Әлкей Марғұлан, 140000 г. Павлодар, ул. Олжабай батыр 60, e-mail: ramazanova_n_k@ppu.edu.kz.

Юношева Надежда Федоровна – магистр педагогических наук, старший преподаватель кафедры личностного развития и образования, Торайғыров университет, Республика Казахстан, 140000 г. Павлодар, ул. Ломова 64, e-mail: miss_yunosheva@mail.ru.

Бутенова Карагоз Салимовна – магистр педагогических наук, старший преподаватель кафедры личностного развития и образования, Торайғыров университет, Республика Казахстан, 140000 г. Павлодар, ул. Ломова 64, e-mail: Butenova1975@mail.ru.

Sirlibayev Medet Kosherbayevich* – PhD student, Alkey Margulan Pavlodar Pedagogical University, Republic of Kazakhstan, 140000, Pavlodar, 60 Olzhabai batyr Str., tel.: +77779368292, e-mail: Sirlibaevm@mail.ru.

Ramazanova Nazgul Kudaibergenovna – Master of Pedagogical Sciences, Teacher-expert, Alkey Margulan Pavlodar Pedagogical University, Republic of Kazakhstan, 140000, Pavlodar, 60 Olzhabai batyr Str., e-mail: ramazanova_n_k@ppu.edu.kz.

Yunosheva Nadezhda Fyodorovna – Master of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of personal development and education, Toraihyrov University, Republic of Kazakhstan, 140000, Pavlodar, 64 Lomov Str., e-mail: miss_yunosheva@mail.ru.

Butenova Karagoz Salimovna – Master of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of personal development and education, Toraihyrov University, Republic of Kazakhstan, 140000, Pavlodar, 64 Lomov Str., e-mail: Butenova1975@mail.ru.